

SUMMARY

NetQues Project Report Speech and Language Therapy Education in Europe United in Diversity

Network for Tuning Standards and Quality of Education
Programmes in Speech and Language Therapy/Logopaedics
across Europe (NetQues): a multilateral academic and
professional network

26 September 2013

Project No. 177075-LLP-1-2010-1-FR-ERASMUSENWA

**Lifelong
Learning
Programme**

The NetQues project was undertaken with support from the European Union
This project has been co-funded by the European Commission's
ERASMUS Lifelong Learning Programme through the Education Audiovisual & Culture
Executive Agency

This publication reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be
held responsible for any use which may be made of the information contained therein

© 2013 by CPLOL/NetQues

All rights reserved

The summary document may be reproduced or transmitted electronically in full or in sections subject to acknowledgment of NetQues.

Santrauka

- i. Projektas NetQues (angl. *Network for Tuning Standards and Quality of Education Programmes in Speech and Language Therapy across Europe*, liet. *Europinis suderintų standartų ir logopedų rengimo programų kokybės tinklas*) - tai akademinių institucijų ir profesinių asociacijų (65 partnerių iš 31 Europos šalies) tinklo veiklos rezultatas. Jis koordinuojamas (pranc. *Comité Permanent de Liaison des Orthophonistes / Logopèdes de l'Union Européenne (CPLOL)*, angl. *Standing Liaison Committee of Speech and Language Therapists and Logopaedists*, liet. *Europos logopedų asociacijos vienijanti organizacija*).
- ii. Logopedija pripažįstama kaip **autonomiška profesija**, teisiškai apibrėžiama nacionaliniu lygmeniu daugelyje šalių. Augant Europos Sąjungos (ES) narių skaičiui kyla poreikis skatinti logopedų mobilumą, siekti kvalifikacijos pripažinimo bei atlikti logopedų rengimo programų ES ir už jos ribų analizę. Šiuo projektu siekiama pateikti logopedų rengimo ypatumus (bendrumus ir skirtumus) bei būtiniausias kompetencijas, kurias norėdami kokybiškai ir efektyviai dirbti turėtų įgyti **logopedo kvalifikacijos siekiantys asmenys** (angl. *newly qualified speech therapists*). NetQues projektas yra grindžiamas suvienodinimo principais, bendromis gairėmis, konvergencija (palyginamumu, panašumais) ir bendru supratimu, siekiant sukurti „dalyko programą ir gaires“¹ ES.
- iii. Apie kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus kalbama ir rašoma daugelį metų. 19a. Europoje ir už jos ribų labai mažai domėtasi kalbėjimo sutrikimais, jų įveikimu. Europos lygmens organizacijų pastangomis (viena jų - CPLOL) profesija išaugo į savarankišką akademinę mokslinę discipliną.
- iv. Logopedijos disciplina yra siejama su žmonių kalbėjimo, balso, kalbos, komunikacijos ir rijimo procesais, raida, sutrikimais, jų apibūdinimu, įvertinimu ir įveikimu. Logopedu laikomas specialistas pasirengęs kompetentingai vykdyti komunikacijos sutrikimų prevenciją, įvertinimą, įveikimą ir mokslinių tyrimų vykdymą.
- v. Laikui bėgant, dėl pokyčių visuomenėje bei sparčios kitų mokslo sričių (medicinos, psichologijos, lingvistikos, sociologijos, edukologijos) raidos, logopedijos praktika kito. Demografiniai ir socialiniai pokyčiai, pasiekimai diagnostikos ir informacinių technologijų srityse turėjo įtakos logopedų praktikos įvairovei.
- vi. **NetQues projekto tikslai:**
 - pateikti Europos lygmens akademinį ir profesinį logopedo aprašą (angl. *profile*);
 - apibūdinti logopedų rengimo programos tikslus ir rezultatus (žinias, supratimą ir įgūdžius), kurių turėtų būti siekiama;
 - identifikuoti bendrąsias ir specifines-dalykines kompetencijas, kurios turėtų būti plėtojamos logopedų rengimo programose.
- vii. 65 projekto partneriai atstovavo visas 27 ES šalis bei Lichtenšteiną, Norvegiją ir šalis, siekiančias ES narystės (Islandiją, Turkiją). Didžioji dalis partnerių - akademinės institucijos bei keletas profesinių asociacijų. Projekto koordinatoriumi laikoma CPLOL, kurią sudaro ekspertai (praktikai ir akademikai) atstovaujantys visas Europos šalis. Partneriai buvo suskirstyti į 6 darbo grupes pagal grupės narių kompetencijas ir geografinę įvairovę. Kiekviena darbo grupė prisiėmė atsakomybę už jai paskirtą tam tikrą užduotį. Tyrime taikytas *etnografinis požiūris*. Tyrimo dalyviais laikomi ekspertai iš įvairių šalių. Siekiant kiek įmanoma išsamesnės

¹ González, J. and Wagenaar, R. (2003). *Tuning educational structures in Europe*. Bilbao: University of Deusto. Retrieved 15-06-2013 http://www.relint.deusto.es/TUNINGProject/documentos/Tuning_phase1/ introduction page 1

apžvalgos, Europos mastu buvo įvykdytos 2 apklausos bei atlikta logopedų rengimo situacijos analizė. Apklausos leido atskleisti logopedo kvalifikacijos įvairovę. Remiantis tyrimo rezultatais parengtos kvalifikacijos siekiančių logopedų kompetencijų gairės.

- viii. **Aprašas** (angl. *profile*). Tyrimo rezultatai rodo, jog visose Europos šalyse yra daugiau nei viena logopedų rengimo programa (išskyrus dvi šalis, kuriose yra tik viena logopedų rengimo programa). Europoje logopedijos programos dažniausiai yra įgyvendinamos valstybinių universitetų fakultetuose, kuriuose yra siūlomos su sveikatos mokslais susijusios studijų programos.
- ix. Minimalus logopedo, galinčio dirbti praktikoje, pasirengimas yra bakalauro kvalifikacinis laipsnis, kuris įgyjamas mažiausiai po 3 metus trunkančių studijų. Magistro kvalifikacinis lygmuo (pagal Europos kvalifikacijų sąrangą – 7 lygmuo) gali būti įgytas po 5 metų aukštojo mokslo studijų (3 metai bakalauro studijų ir 2 metai magistro studijų). Doktorantūros studijų programų trukmės vidurkis – 3 metai. Bakalauro, magistro ir doktorantūros studijos yra prieinamos beveik visose ES šalyse. Dažniausiai studijų apimtis – 60 ECTS per vienerius akademinis metus.
- x. Dažniausiai logopedijos studijų programos yra reguliuojamos nacionaliniu lygmeniu. Prancūzijoje identifikuotas didžiausias logopedijos studentų skaičius. Belgijoje ir Nyderlanduose taip pat daug logopedų studentų. Tai iš dalies gali būti paaiškinama dideliu studentų iš Vokietijos, šiose šalyse siekiančių logopedijos bakalauro laipsnio, skaičiumi. Remiantis apklausos duomenimis, paaiškėjo jog daugelyje šalių nėra statistikos apie logopedijos programų studentus.
- xi. Programose taikomi įvairūs studentų *kompetencijų vertinimo metodai*: dažniausiai - egzaminai, žodžiu ir raštu, praktinių gebėjimų vertinimas, taip pat - patirties refleksijos, kompetencijų aplankas (portfolio), klinikinės praktikos egzaminas, video analizė ir studentų įsivertinimas. Visose logopedijos programose vienu iš svarbiausių komponentų, t.y. profesinės kompetencijos ir kvalifikacijos sąlyga, laikoma klinikinė praktika. Klinikinė kompetencija yra vertinama praktikos vadovų. Klinikinės kompetencijos vertinimo metodai yra labai įvairūs: egzaminas raštu ar žodžiu, stebėjimas ir vertinimas, aplankas ar atvejų analizė. Tyrimo projektai (kursiniai, bakalauro darbai) yra privalomi 2/3 visų logopedijos studijų programų.
- xii. **Kompetencijos**. Kompetencijos, kurias turėtų įgyti ir demonstruoti logopedai, siekiantys efektyvios, įrodymais grįstos praktikos, yra kompleksinės, t.y. reikalaujančios ryšio tarp teorijos ir praktikos. Vienu iš svarbiausių šio tyrimo rezultatų yra bendra akademikų, darbdavių ir logopedijos studijų programų absolventų nuomonė apie specifines-dalykines ir bendrąsias kompetencijas, būtinas pradedančiajam logopedui.
- xiii. **Specifinės-dalykinės kompetencijos** yra siejamos su: efektyviu asmenų kalbėjimo, kalbos, komunikacijos ir rijimo sutrikimų vertinimu, nustatymu (diagnoze), įveikimu, prevencija ir konsultavimu (asmenų, turinčių sutrikimų ir jų artimųjų). Išskirtos būtinos specifinės-dalykinės kompetencijos, kurios yra suskirstytos į 6 grupes: praktikos įvairovė, komunikacijos ir rijimo sutrikimų įvertinimas ir identifikavimas, intervencijos planavimas ir įgyvendinimas, paslaugų planavimas, teikimas ir kokybės įvertinimas, prevencija ir profesinė raida, tolimesnis mokymasis ir etika.
- xiv. Tyrimu nustatyta, jog asmeninės ir tarpasmeninės kompetencijos yra laikomos būtinomis **bendrosioms kompetencijomis**.

- xv. **Gairės.** Būtiniausių kompetencijų, kurias turėtų įgyti logopedo kvalifikacijos siekiantis asmuo (angl. *newly qualified speech therapist*), sąrašas pateikiamas I priede. Tai kompetencijos, kurias būtinomis laiko visos respondentų grupės: akademikai, darbdaviai, absolventai, todėl **šis dokumentas gali būti laikomas ES lygmens minimaliais logopedų profesinio pasirengimo standartais, kuriuos kiekvienas logopedas norintis dirbti praktikoje turėtų atitikti. Šis dokumentas taip pat yra gairės baziniam logopedų rengimui, t.y. visoms logopedijos studijų programoms Europoje.** Išskirtos būtiniausios kompetencijos atitinka 6-ąją ir 7-ąją Europos kvalifikacijos lygmenis².
- xvi. Logopedų rengimas Europoje yra įvairus ir nuolat kintantis. Logopedijos, kaip profesijos, tradicijos įvairiose ES šalyse yra skirtinguose raidos etapuose. Tačiau NetQues projekto metu išryškėjo, jog logopedus ir logopedų rengime dalyvaujančiuosius sieja bendras tikslas ir įsipareigojimas – **siekti tokio logopedų profesinio pasirengimo, kuris užtikrintų profesionalias logopedo paslaugas asmenims, kuriems jų reikia.** Tokie dideli įsipareigojimai, leidžia manyti, kad logopedo profesija ir logopedinė pagalba tikrai bus sparčiai plėtojama ateityje.

² http://ec.europa.eu/education/policies/educ/eqf/eqf08_en.pdf

7 SKYRIUS: Kompetencijos, kurias turėtų įgyti logopedo kvalifikacijos siekiantis asmuo

7.1. Įvadas

Kompetencijų plėtojimas yra logopedų rengimo programų tikslas. 3-iajame ataskaitos skyriuje teigiama, jog **logopedija yra kompleksinė mokslinė ir praktinė disciplina**, todėl svarbu išskirti logopedo kvalifikacijos siekiančių asmenų (angl. *newly qualified speech therapists*) rengimo rezultatus, t.y. būtiniausias kompetencijas. Ekspertų teigimu, logopedų rengimo programose svarbu integruoti ir plėtoti skirtingas kompetencijas:

1. technines kompetencijas, kurios logopedams reikalingos siekiant tikslų ir atliekant logopedo funkcijas;
2. kompetencijas, susijusias su logopedų žiniomis ir sprendimų priėmimo strategijomis;
3. individualaus asmeninio ir profesinio tobulėjimo kompetencijas.

Profesinė kompetencija dažniausiai apibrėžiama kaip „teisinga veikla“, „teisingas veiklos būdas“ ir „tinkamas užduotį vykdantis žmogus“^{3,4,5}.

Kompetencijos būtinos kuriant studijų programų struktūrą ir turinį bei jas vertinant. Į kompetencijas orientuojamasi keliant studijų programos tikslus.

Suvienodinimo metodologija (angl. *tuning methodology*) leidžia išskirti šias kompetencijų grupes: **bendrosios kompetencijos** (perkeliameji gebėjimai, nesusiję su konkrečiu dalyku) bei su dalyku (šiuo atveju logopedijos) susijusios **specifinės-dalykinės kompetencijos**.

Bendru projekto partnerių sutarimu nuspręsta, jog siekiant studijų programų palyginimo svarbu orientuotis į tai, kokias kompetencijas turėtų įgyti logopedo kvalifikacijos siekiantis studentas. Kompetencijos samprata siejama ne tik su gebėjimu atlikti profesines funkcijas, bet jas atlikti lanksčiai, supratingai, taikant aukščiausio lygmens kognityvinius įgūdžius (analizės, sintezės), demonstruojant kritinio mąstymo gebėjimus (ieškoti, atrinkti ir tinkamai naudoti informacija) bei gebant savo veiksmus ir sprendimus pagrįsti įrodymais. Profesinė kompetencija apima: kognityvinius / intelektualinius gebėjimus (žinias), psichomotorinius / fizinius gebėjimus (įgūdžius) ir afektyviają sritį (vertybes, nuostatas, jausmus, emocijas).

Projekte didžiausias dėmesys skiriamas būtinausių *specifinių su logopedo profesija susijusių* (toliau – specifinių-dalykinių) *kompetencijų identifikavimui*. Šių kompetencijų įgijimas yra esminis siekiant logopedo kvalifikacijos⁶. Specifinių-dalykinių kompetencijų išskyrimas svarbus, norint atskirti logopedų kompetencijas nuo kitų profesijų atstovų kompetencijų. *Bendrosios akademinės kompetencijos* taip pat yra būtinos logopedui, tačiau jos atskiriamos nuo specifinių-dalykinių kompetencijų.

Projekto rezultatai pristatomi atskiriant specifines-dalykines žinias, įgūdžius ir nuostatas (priedas IV). Siekiama: 1) remiantis ES šalių logopedų praktikos ypatumais ir patirtimi identifikuoti esmines kompetencijas, kurias turėtų įgyti logopedo kvalifikacijos siekiantis asmuo; 2) identifikuoti trijų kompetencijos sričių (žinių, įgūdžių ir nuostatų) tarpusavio sąsajas sąlygojančias atitinkamą kompetencijos lygmenį.

³ Harden, R. M. (2002a). Developments in outcome-based education. *Medical Teacher*, 24(2), 117-120.

⁴ Harden, R. M. (2002b). Learning outcomes and instructional objectives: is there a difference? *Medical Teacher*, 24(2), 151-155.

⁵ Adam, S. (2006). An introduction to learning outcomes. In Froment E., Kohler J., Purser L. and Wilson L. (Eds), *EUA Bologna Handbook article B.2.3-1*. Berlin: Raabe.

⁶ Neseniai logopedo kvalifikaciją įgijęs asmuo = asmuo, kuris sėkmingai baigė logopedijos programą ir yra pasirengęs savarankiškai logopedo veiklai

Projekte pateikiama žinių, supratimo, specifinių-dalykinių įgūdžių ir gebėjimų integracija, atsižvelgiant į skirtingus logopedo veiklos kontekstus (t.y. veiklą skirtinguose sektoriuose: sveikatos priežiūros / švietimo pagalbos / socialinės paramos). NetQues projekto tikslai dera su Europos kvalifikacijų sąrangos (EKS) tikslais (žr. 7.1 lentelė).

7.1. lentelė: Europos kvalifikacijų sąrangos (EKS) ir NetQues projekto tikslų palyginimas

Tikslai	
EKS	NetQues
<ul style="list-style-type: none"> • siekti, kad kvalifikacija būtų atpažįstama įvairiose Europos šalyse • skatinti piliečių mobilumą įvairiose šalyse ir skatinti mokymąsi visą gyvenimą • didinti kvalifikacijos pripažinimo galimybes 	<ul style="list-style-type: none"> • siekti bendrų logopedų kvalifikacijos standartų • skatinti kvalifikuotų specialistų mobilumą įvairiose šalyse • skatinti logopedo profesijos raidą • teikti informaciją aukštosioms mokykloms ir kitoms suinteresuotų asmenų grupėms apie logopedų rengimą įvairiose Europos šalyse • užtikrinti, kad Europos piliečiams būtų prieinamos kvalifikuotų logopedų paslaugos

7.2. Metodologija

5 ataskaitos skyriuje aprašoma, kad logopedų rengime dalyvaujančių ekspertų komanda, Europos dokumentų (logopedijos studijų programų, gairių, įvairių kitų dokumentų) bei pasaulinio lygmens dokumentų (ASHA⁷, SPA⁸, CASLPA,⁹ IALP¹⁰) pagrindu, išskyrė 60 specifinių-dalykinių ir 38 bendrųjų kompetencijų sąrašą (IV priedas). Kompetencijų grupės buvo išskirtos taikant *Delfi metodą*. Į šį procesą buvo įtraukiami įvairūs ekspertai, logopedijos studijų programos dėstytojai, mokslininkai bei logopedai dirbantys praktikoje.

Išskiriamos 8 specifinių-dalykinių kompetencijų grupės:

- praktikos įvairovė
- komunikacijos ir rijimo sutrikimų įvertinimas ir identifikavimas
- intervencijos planavimas ir įgyvendinimas
- paslaugų planavimas, teikimas ir kokybės įvertinimas
- prevencija
- kokybės užtikrinimas
- tyrimai
- profesinė raida, tolimesnis mokymasis ir etika

Išskiriamos 3 bendrųjų kompetencijų grupės:

- instrumentinės kompetencijos
- tarpasmeninės ir asmeninės kompetencijos
- sisteminės kompetencijos

⁷ ASHA (2009) *Standards and Implementation Procedures for the Certificate of Clinical Competence in Speech-Language Pathology Revised March 2009* American Speech-Language-Hearing Association Retrieved from: http://www.asha.org/certification/slp_standards/

⁸ SPA (2010) Code of ethics. Retrieved from <http://www.speechpathologyaustralia.org.au/library/CodeofEthics.pdf>

⁹ CASLPA (2008) *Canadian Association of Speech-Language Pathologists and Audiologists (CASLPA) Scope of Practice for Speech-Language Pathology*. Retrieved from:

http://www.caslpa.ca/PDF/Scope_of%20Practice_SLP_english_2008.pdf

¹⁰ IALP Guidelines for Initial Education in Speech Language Pathology. *Folia Phoniatica et Logopaedica*. 2010, 62(5), 210-16.

Remiantis 98 kompetencijų sąrašu, anglų kalba buvo parengtas klausimynas bei sąvokų žodynas. Jie projekto partnerių buvo išplatinti visose Europos šalyse. Logopedai-ekspertai, išmanantys logopedijos sąvokas, buvo atsakingi už klausimyno ir sąvokų žodyno vertimą (išversti į 24 Europos kalbas). Klausimynai įvairiomis kalbomis buvo išplatinti naudojantis Survey Monkey¹¹ programa.

Klausimynas visose ES šalyse buvo išplatintas šioms respondentų grupėms:

- 1) logopedijos programose dirbantiems akademikams (tyrėjams, dėstytojams)
- 2) neseniai kvalifikaciją įgijusiems logopedams, t.y. daugiausiai prieš 5 metus baigusiems logopedijos studijų programą
- 3) logopedų darbdaviams, kuratoriams (organizacijų, jų skyrių vadovams)

Respondentų buvo prašoma **įvertinti kompetencijų svarbą** kvalifikaciją įgyjančiam logopedui:

- nesvarbios;
- pageidautinos, bet ne itin svarbios;
- būtinos

Logopedo kvalifikaciją įgijęs asmuo (angl. *a newly qualified SLT*) yra asmuo, sėkmingai užbaigęs logopedijos studijų programą ir pasirengęs savarankiškai logopedo praktikai.

Tyrimo duomenys (apklausų atsakymai) buvo analizuojami naudojant SPSS¹² ir Excel¹³ programas. Atlikta aprašomosios statistikos analizė, duomenis analizuojant pagal respondentų grupes ir charakteristikas.

7.3. Esminiai rezultatai

Iš viso apklausoje (Survey Monkey nuoroda) dalyvavo 4383 respondentai. 2863 (65%) iš visų 4383 respondentų klausimyną užpildė pilnai. Šių respondentų pateikti duomenys buvo analizuojami. Likusiųjų 1520 respondentų, tik iš dalies užpildžiusių klausimyną, duomenys nebuvo analizuojami.

7.3.1. Svarbiausios specifinės-dalykinės kompetencijos

Visos apklausoje dalyvavusių respondentų grupės išskyrė būtinas 25 specifines-dalykines kompetencijas (žr. 7.2. lentelė).

Išryškėja, kad specifinės-dalykinės kompetencijos yra siejamos su šiomis logopedo veiklos sritimis:

- praktikos įvairovė
- komunikacijos ir rijimo sutrikimų įvertinimas ir identifikavimas
- intervencijos planavimas ir įgyvendinimas
- paslaugų planavimas ir kokybės įvertinimas
- prevencija
- profesinė raida, kvalifikacijos kėlimas ir profesinė etika

Remiantis respondentų nuomone, išryškėjo, kad bazinis logopedų rengimas turėtų būti siejamas su sutrikimų vertinimo, identifikavimo, įveikimo, prevencijos ir konsultavimo kompetencijų plėtojimu.

¹¹ www.surveymonkey.com (Pro Gold version)

¹² SPSS Statistical Product and Service Solutions IBM

¹³ EXCEL Microsoft for Windows/Mac

7.2. lentelė: Dažniausiai būtinomis laikomos specifinės-dalykinės kompetencijos

Specifinės-dalykinės kompetencijos	
1.	Geba įvertinti, atpažinti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus bei vykdyti sutrikimų įveiką (intervenciją)
2.	Supranta logopedo profesines funkcijas ir profesines ribas
3.	Prireikus, laiku ir tinkamu būdu, nukreipia klientą pas kitus specialistus
4.	Geba klientui ir jo šeimos nariams aiškiai ir suprantamai pateikti informaciją apie vertinimo rezultatus
5.	Geba taikyti įvairių terapijų technikas, naudojant įvairias edukacines ar instrumentines priemones
6.	Geba rengti žodines bei raštu pateikiamas vertinimo rezultatų ataskaitas, apimančias rezultatų analizę ir interpretaciją
7.	Geba integruoti vertinimo rezultatus ir kitą turimą informaciją identifikuojant terapijos tikslus
8.	Laikosi šalyje, savivaldybėje ir organizacijoje apibrėžtos profesinės praktikos etikos reikalavimų
9.	Supranta įvairių specifinių terapijų principus ir metodus
10.	Geba diskutuoti apie ilgalaikius terapijos tikslus su klientais ir kartu nuspręsti kokia logopedijos terapija yra reikalingiausia ir tinkamiausia
11.	Geba identifikuoti sutrikimo nustatymui būtinos informacijos šaltinį ir ieškoti šios informacijos
12.	Geba analizuoti ir tiksliai interpretuoti vertinimo rezultatus, integruojant anamnezės duomenis ir kitą turimą informaciją
13.	Geba priimti pagrįstus ir argumentuojamus sprendimus susijusius su tam tikrų technikų / strategijų taikymu, sprendimus fiksuojant ir pagrindžiant dokumentuose
14.	Geba numatyti ir planuoti efektyvią specifinę terapiją, įtraukiant kliento artimuosius ir kt. reikšmingus asmenis
15.	Geba atlikti sutrikimų vertinimą ir diferencinę diagnostiką
16.	Geba tinkamai paruošti klientą terapijos pabaigai, aptarti terapijos rezultatus su klientu ir jo šeimos nariais
17.	Geba rengti intervencijos planą, jame fiksuoti pokyčius ir pakeitimus
18.	Yra atsakingas už kalbėjimo, kalbos, komunikacijos, maitinimosi ir rijimo sutrikimų prevenciją, t.y. ankstyvąją intervenciją
19.	Geba identifikuoti įvairių situacijų, aplinkos ar konteksto įtaką kliento patiriamoms problemoms, sunkumams
20.	Siekia asmeninio tobulėjimo, nuolat peržiūrėdama(s) turimus gebėjimus ir identifikuodama(s) tolimesnių profesinių, tarpasmeninių, komunikacijos ir kt. gebėjimų tobulinimo poreikį
21.	Atpažįsta sutrikimo poveikį asmens ir jo šeimos psichosocialinei gerovei, socialiniam ir mediciniam statusui
22.	Kaupia informaciją (kokybinius ir kiekybinius duomenis) siekiant įvertinti terapijos efektyvumą
23.	Supranta kitų interdisciplininės / transdisciplininės komandos specialistų vaidmenis ir geba rengti planą konsultuojantis su jais
24.	Geba saugoti, su logopedine terapija ir klientu susijusius, duomenis atsižvelgiant į profesinės veiklos reikalavimus ir vartojant pripažintą terminologiją
25.	Supranta logopedinio darbo efektyvumo ir veiksmingumo konceptus

7.3.2. Bendros skirtingų dalyvių grupių nuomonės

Akademikai, absolventai ir darbdaviai išskyrė panašų 60 specifinių-dalykinių kompetencijų sąrašą. Išryškėjo 5 kompetencijos, kurias būtinomis laiko 206 darbdaviai, 476 akademikai ir 2181 absolventai, baigę studijas ne daugiau nei prieš 5 metus (žr. 7.3. lentelė).

**7.1. lentelė: Specifinės-dalykinės kompetencijos,
kurias dažniausiai būtinomis laiko skirtingos dalyvių grupės**

Specifinės-dalykinės kompetencijos		
Darbdaviai	Akademikai	Absolventai
1. Geba įvertinti, atpažinti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus bei vykdyti sutrikimų įveiką (intervenciją)	1. Geba įvertinti, atpažinti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus bei vykdyti sutrikimų įveiką (intervenciją)	1. Geba įvertinti, atpažinti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus bei vykdyti sutrikimų įveiką (intervenciją)
2. Supranta logopedo profesines funkcijas ir ribas	2. Geba klientui ir jo šeimos nariams aiškiai ir suprantamai pateikti informaciją apie vertinimo rezultatus	2. Supranta logopedo profesines funkcijas ir ribas
3. Geba klientui ir jo šeimos nariams aiškiai ir suprantamai pateikti informaciją apie vertinimo rezultatus	3. Geba rengti žodines bei raštu pateikiamas vertinimo rezultatų ataskaitas, apimančias duomenų analizę ir interpretaciją	3. Prireikus, laiku ir tinkamu būdu, nukreipia klientą pas kitus specialistus
4. Geba taikyti įvairių terapijų technikas, naudojant įvairias edukacines ar instrumentines priemones	4. Supranta logopedo profesines funkcijas ir profesines ribas	4. Geba klientui ir jo šeimos nariams aiškiai ir suprantamai pateikti informaciją apie vertinimo rezultatus
5. Prireikus, laiku ir tinkamu būdu nukreipia klientą pas kitus specialistus	5. Prireikus, laiku ir tinkamu būdu nukreipia klientą pas kitus specialistus	5. Geba taikyti įvairių terapijų technikas, naudojant įvairias edukacines ar instrumentines priemones

7.3.3. Mažiausiai svarbios specifinės-dalykinės kompetencijos

Specifinės-dalykinės kompetencijos, kurias respondentų yra laikomos mažiausiai svarbiomis logopedo praktikoje yra pateikiamos 7.4. lentelėje.

7.4. lentelė: Mažiausiai svarbios specifinės-dalykinės kompetencijos

Specifinės-dalykinės kompetencijos	
1.	Geba tinkamai taikyti (fiksuoti duomenis, juos pagrįsti ir interpretuoti) šiuos instrumentinius vertinimo metodus: audiometriją, tympanometriją, akustinę analizę, laringografiją, nasometriją, stroboskopiją, nasendoskopiją, videofloroskopiją
2.	Prideda prie logopedijos disciplinos ir profesijos plėtojimo atliekant tyrimus, atvejų studijas ir publikuojant tyrimų rezultatus
3.	Geba suprasti ir interpretuoti statistinę informaciją
4.	Geba bendradarbiauti atliekant, t.y. inicijuojant, aktyviai dalyvaujant, padedant vykdyti įvairius tyrimus logopedijos srityje
5.	Tinkamai atlieka audiometrijos tyrimą (fiksuoja duomenis, pagrindžia juos ir interpretuoja)
6.	Teikia pasiūlymus siekiant kurti ir plėtoti praktiką (metodus, strategijas ir kt.)
7.	Geba įvertinti formalių ir neformalių vertinimo instrumentų bei intervencijos metodų pateikiamų moksliniuose tyrimuose reikšmingumą
8.	Įgijęs patirties, padeda studentams, vadovauja jų praktikai
9.	Yra atsakingas už kalbėjimo, kalbos, komunikacijos, maitinimosi ir rijimo sutrikimų prevenciją, šviečiant įvairių sričių specialistus, pedagogus
10.	Geba apibendrinti duomenis, kokybės užtikrinimo programose

Akivaizdu, kad šios kompetencijos yra plėtojamos vėliau, įgijus praktinės logopedo patirties. Jos nėra laikomos būtinomis ir esminėmis pradedančiajam dirbti logopedu.

7.3.4. Svarbiausios bendrosios kompetencijos

25 bendrosios kompetencijos, kurios visų respondentų grupių dažniausiai laikomos būtinomis, pateikiamos 7.5. lentelėje.

Į 38 bendrųjų kompetencijų sąrašą, pateikiamą klausimyne buvo įtrauktos asmeninės ir tarpasmeninės kompetencijos. 25 iš jų - dažniausiai visų respondentų grupių ir laikomos būtinomis bendrosiomis kompetencijomis. Dešimties būtinų bendrųjų kompetencijų sąrašė svarbiausiomis laikomos šios asmeninės kompetencijos: *atviro, sąžiningo, nuoširdaus ir patikimo elgesio bei savi-kritiškumo ir savo veiksmų reflektavimo gebėjimų demonstravimas*. Dažniausiai būtinomis tarpasmeninėmis kompetencijomis laikomos šios: *gebėjimas tiksliai, suprantamai ir jautriai pateikti grįžtamąją informaciją bei empatijos klientų ir kolegų atžvilgiu demonstravimas*. Sisteminės ir instrumentinės kompetencijos laikomos mažiausiai svarbiomis.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, išryškėja, kad asmeninių ir tarpasmeninių kompetencijų demonstravimas yra ypač svarbus logopedo praktikoje, todėl šių bendrųjų kompetencijų plėtojimui turėtų būti kreipiamas itin didelis dėmesys baziniame logopedų rengime.

7.5. lentelė: Dažniausiai būtinomis laikomos bendrosios kompetencijos

Bendrosios kompetencijos	
1.	Demonstruoja atvirą, sąžiningą, nuoširdų ir patikimą elgesį
2.	Demonstruoja savi-kritiškumo ir savo veiksmų reflektavimo gebėjimus
3.	Geba tiksliai, suprantamai ir jautriai pateikti grįžtamąją informaciją
4.	Demonstruoja empatiją klientų ir kolegų atžvilgiu
5.	Geba priimti atsakomybę už savo žinių ir įgūdžių plėtojimą nuolatinio mokymosi metu
6.	Demonstruoja pozityvias nuostatas ir iniciatyvas
7.	Geba surinkti reikiamą informaciją, atsižvelgiant į klientų, jų šeimų savijautą
8.	Geba taikyti efektyvius rašytinės, žodinės ir vizualinės komunikacijos būdus bendraujant, aiškinant
9.	Geba pritaikyti savo elgesį, požiūrius naujose situacijose
10.	Geba identifikuoti svarbius, problemas lemiančius, faktorius ir siūlyti galimus problemų sprendimo variantus
11.	Geba siūlymus/sprendimus pateikti aiškiai, suprantamai, konkrečiai, išskiriant tam tikrų veiksmų planą
12.	Yra pasirengęs klientų, požiūrių, kultūrų įvairovei
13.	Geba taikyti žinias apie galimus įvairių sprendimų iššūkius ir priimti geriausią sprendimą atsižvelgiant į specifines aplinkybes
14.	Demonstruoja profesinį atsparumą, streso valdymo gebėjimus sudėtingose situacijose
15.	Demonstruoja socialinius gebėjimus, tokius kaip atkaklumas, kooperacija, polinkis deryboms
16.	Geba analizuoti įvairių informaciją ir tinkamai formuluoti išvadas
17.	Geba apibendrinti informaciją iš įvairių šaltinių, siekiant parengti veiksmų planą įvairioms užduotims atlikti
18.	Laikosi teisinių ir etikos principų valdant informaciją, siekiant jos teisingumo, patikimumo ir autentiškumo
19.	Geba identifikuoti kiekvieno galimo sprendimo rizikos faktorius
20.	Geba suskirstyti užduotis į konkrečius etapus ir numatyti realias jų atlikimo laiko ribas
21.	Geba dirbti savarankiškai
22.	Geba siekti tikslų ir darbo rezultatų, laikantis numatyto tvarkaraščio (laiko ribų)
23.	Geba ieškoti naujos mokslinės literatūros, siekiant rasti informacijos kylančiais klausimais
24.	Geba naujose situacijose teikti kūrybiškus ir originalius sprendimus
25.	Geba kaupti duomenis, taikant įvairius metodus (literatūros apžvalgos, interviu, apklausos raštu, stebėjimo)

7.3.5. Bendros skirtingų dalyvių grupių nuomonės

Vertindami bendrųjų kompetencijų svarbą, 476 akademikai, 206 darbdaviai ir 2181 absolventas, ne daugiau nei prieš 5 metus baigęs logopedijos studijų programą išreiškė labai panašias nuomones. Iš 38 bendrųjų kompetencijų išskirtas 5 esminių bendrųjų kompetencijų sąrašas (7.6. lentelė).

7.2. lentelė: Bendrosios kompetencijos, kurias dažniausiai būtinomis laiko skirtingos dalyvių grupės

Bendrosios kompetencijos		
Darbdaviai	Akademikai	Absolventai
1. Demonstruoja atvirą, sąžiningą, nuoširdų ir patikimą elgesį	1. Geba tiksliai, suprantamai ir jautriai pateikti grįžtamąją informaciją	1. Demonstruoja atvirą, sąžiningą, nuoširdų ir patikimą elgesį
2. Geba tiksliai, suprantamai ir jautriai pateikti grįžtamąją informaciją	2. Demonstruoja atvirą, sąžiningą, nuoširdų ir patikimą elgesį	2. Demonstruoja savi-kritiškumo ir savo veiksmų reflektavimo gebėjimus
3. Demonstruoja empatiją klientų ir kolegų atžvilgiu	3. Demonstruoja savi-kritiškumo ir savo veiksmų reflektavimo gebėjimus	3. Demonstruoja empatiją klientų ir kolegų atžvilgiu
4. Geba prisiimti atsakomybę už savo žinių ir įgūdžių plėtojimą nuolatinio mokymosi metu	4. Demonstruoja empatiją klientų ir kolegų atžvilgiu	4. Geba tiksliai, suprantamai ir jautriai pateikti grįžtamąją informaciją
5. Demonstruoja savi-kritiškumo ir savo veiksmų reflektavimo gebėjimus	5. Geba taikyti efektyvius rašytines, žodines ir vizualinės komunikacijos būdus bendraujant, aiškinant	5. Geba prisiimti atsakomybę už savo žinių ir įgūdžių plėtojimą nuolatinio mokymosi metu

7.3.6. Mažiausiai svarbios bendrosios kompetencijos

Tyrime išskirtas 10 bendrųjų kompetencijų, kurios laikomos mažiausiai svarbiomis pradedančiajam logopedui, sąrašas (7.7. lentelė).

Sisteminės kompetencijos dažniausiai buvo išskiriamos tik kaip pageidautinos arba nebūtinės. Akivaizdu, kad *gebėjimas užsienio kalba rengti profesinius dokumentus, pranešimus, mokslinius straipsnius* (t.y. tyrimų publikavimas) nėra laikomas reikalavimu pradedančiajam dirbti logopedu. Ši kompetencija tampa svarbia vėliau, tolimesnės logopedo profesinės raidos metu.

Gebėjimas užsienio kalba skaityti, suprasti profesinius dokumentus, pranešimus, mokslinius straipsnius bei *gebėjimas naudotis užsienio kalba* yra dvi bendrosios kompetencijos, kurios rečiausiai buvo laikomos esminėmis ar pageidautinomis. Tai galima paaiškinti faktu, kad didžioji dalis dalykinės-profesinės mokslinės literatūros yra parašyta anglų kalba, todėl respondentai iš anglakalbių šalių (ar šalių, kuriose anglų kalba plačiai vartojama) mano, kad nėra taip svarbu reikalauti iš pradedančiojo logopedo suprasti ir vartoti užsienio kalbą.

7.7. lentelė: *Mažiausiai svarbios bendrosios kompetencijos*

Bendrosios kompetencijos	
1.	Užsienio kalba rengia profesinius dokumentus, pranešimus, mokslinius straipsnius
2.	Rengia tyrimų projektus, siekiant efektyvios atsakymų į klausimus paieškos
3.	Prireikus, vadovauja tam tikrai veiklai
4.	Vadovauja, koordinuoja veiklą, siekiant bendrų sprendimų
5.	Moko naujai dirbti pradėjusius logopedus ar/ir kitus komandos narius
6.	Naudojasi nuotolinio e-mokymosi sistemomis, naujomis informacinėmis technologijomis
7.	Užsienio kalba skaito ir supranta profesinius dokumentus, pranešimus, publikacijas
8.	Įsitraukia į veiklą naujoje organizacijoje ar geba veikti sudėtingose situacijose
9.	Moko kitų profesijų atstovus ar klientams reikšmingus asmenis (pvz. šeimos narius)
10.	Kritiškai vertina įvairių tyrimų, projektų metodologiją, rezultatus ir analizuoja jų vertę

7.4. Diskusija ir rezultatų pritaikymas

Akivaizdu, kad specifinės-dalykinės kompetencijos, susijusios su kalbėjimo, kalbos, komunikacijos ir rijimo sutrikimų vertinimu, nustatymu (diagnostika), įveikimu, prevencija ir konsultavimu yra būtiniausios, todėl jos turėtų būti plėtojamos baziniame logopedų rengime. Akademikai, darbdaviai ir absolventai pateikia bendrą nuomonę, svarbiausiu pradedančiajam logopedui laikydami *gebėjimą vertinti, nustatyti ir įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus*. Išryškėjo ir nežymūs, nuomonių tarp tyrimo dalyvių grupių, skirtumai. Pavyzdžiui, akademikai svarbiu laiko *gebėjimą rengti žodines bei raštu pateikiamas vertinimo rezultatus ataskaitas bei atlikti jų analizę ir interpretaciją*, o darbdaviams ir absolventams svarbesnis *gebėjimas suprasti logopedo profesinius vaidmenis ir profesines ribas*.

Bendrosios asmeninės ir tarpasmeninės kompetencijos yra dažniausiai laikomos būtinomis ir manoma, kad didelis dėmesys jų plėtojimui turėtų būti skiriamas logopedų baziniame rengime. Instrumentinės kompetencijos laikomos būtinomis ir pageidautinomis. Sisteminės kompetencijos (siejamos su vadyba ir tyrimais) yra laikomos tik pageidautinomis pradedančiojo dirbti logopedu kompetencijomis, bet ne esminėmis. Akademikai, darbdaviai ir absolventai dažniausiai būtiniausia laiko šią bendrąją kompetenciją: *demonstruoja atvirą, sąžiningą, nuoširdų ir patikimą elgesį*. Akademikai pirmenybę teikia gebėjimui *tiksliai, suprantamai ir jautriai pateikti grįžtamąją informaciją*, o darbdavių ir absolventų nuomone ši kompetencija mažiau svarbi.

Bendroji kompetencija *empatija klientų ir kolegų atžvilgiu* tiek pat dažnai absolventų ir darbdavių laikoma esmine (trečia pagal svarbą), bet mažiau svarbi laikoma akademikų (ketvirta pagal svarbą).

Išryškėja ir kiti tyrimo dalyvių grupių nuomonių skirtumai. Darbdaviai ir absolventai dažniau nei akademikai *gebėjimą prisiimti atsakomybę už savo žinių ir įgūdžių plėtojimą nuolatinio mokymosi metu* laiko būtina pradedančiojo logopedo kompetencija. Akademikai dažniau nei darbdaviai ir absolventai išryškina gebėjimo taikyti *efektyvius rašytinės, žodinės ir vizualinės komunikacijos būdus bendraujant, keičiantis informacija, aiškinant svarbą*. Šie nuomonių skirtumai siejami su šiek tiek skirtingais kiekvienos respondentų grupės supratimais.

Skirtumai taip pat gali būti siejami su skirtingais lūkesčiais dėl tam tikrų kompetencijų panaudojimo (pavyzdžiui, kompetencijų būtinų mokslinei tyrimų veiklai). Tikimasi, kad kvalifikaciją įgiję logopedai demonstruos tyrimines kompetencijas, tačiau tyriminių kompetencijų lygmuo gali būti labai skirtingas. Logopedijos studijų programos ir jų lygmenys skirtingose šalyse gali būti labai įvairios. Universitetų apklausos duomenys rodo, kad tyriminės veiklos apimtis (laiko ir studijų gilumo prasme) studijų programose akivaizdžiai skiriasi. Suprantama, kad akademikai daugiau dėmesio skiria žinių suteikimui (pamatinėms kompetencijoms), o darbdaviams svarbesni logopedų praktiniai įgūdžiai.

7.5. Išvados

7.5.1. Teorija ir praktika. Kompetencijos, kurias turėtų įgyti ir demonstruoti logopedai, siekiantys efektyvios, įrodymais grįstos praktikos, yra kompleksinės, t.y. reikalaujančios ryšių tarp teorijos ir praktikos. Baziniame logopedų rengime svarbu kurti tokias studijų programas, kurios užtikrintų sėkmingą specifinių-dalykinių bei bendrųjų kompetencijų įgijimą ir logopedų profesinį pasirengimą efektyviai veikti praktikoje. Vienu iš svarbiausių šio tyrimo rezultatų yra laikoma bendra akademikų, darbdavių ir logopedijos studijų programų absolventų nuomonė apie svarbiausias specifines-dalykines ir bendrąsias kompetencijas, kurios būtinos norint pradėti dirbti logopedu.

Specifinės-dalykinės kompetencijos yra siejamos su: efektyviu asmenų kalbėjimo, kalbos, komunikacijos ir rijimo sutrikimų vertinimu, diagnoze, įveikimu, prevencija ir konsultavimu (asmenų, turinčių sutrikimų ir jų artimųjų). Asmeninės ir tarpasmeninės kompetencijos yra laikomos svarbiausiomis **bendrosioms kompetencijomis**. Nuostatų lygmuo, t.y. į žmones orientuoti gebėjimai, tokie kaip empatija ir supratimas, yra esminiai siekiant efektyvių logopedo ir klientų bei kolegų santykių, renkant duomenis apie klientą ir priimant į klientą orientuotus ir klinikiškus įrodymais grįstus sprendimus.

7.5.2. Mokymasis praktikoje, darbo vietoje. Klinikinė logopedo praktika įvairiose logopedo praktikos vietose vadovaujama praktikos vadovo yra vienas iš svarbiausių logopedijos studijų programos komponentų, nes praktikos metu studentas gali mokytis, įgyti praktinių įgūdžių ir plėtoti logopedui būtinas kompetencijas. Praktikos laikas ir vieta turi būti kruopščiai parenkama, siekiant užtikrinti kokybišką studento praktinę patirtį, kad jis: turėtų galimybę įgyti būtinus gebėjimus; reflektuoti savo patirtį; suprasti praktikos kompleksškumą; išmokyti įvairiose praktinėse situacijose priimti teisingus profesinius sprendimus, grįstus surinkta informacija ir patikrintais moksliniais įrodymais. Akivaizdu, kad klinikinis mokymasis realiose praktinėse situacijose yra integruotas Europoje logopedų rengimo programose (6 skyrius). Nors savarankiško darbo, praktinio mokymosi darbo vietoje apimtis studijų programose ryškiai skiriasi, tačiau vyrauja bendra nuomonė, kad praktinis mokymasis yra esminis ir turėtų būti struktūruojamas ir inkorporuojamas į mokymosi procesą.

7.5.3. Logopedų rengimo gairės: Europos logopedų praktikos standartai. Būtinų kompetencijų, kurias turėtų įgyti logopedo kvalifikacijos siekiantis asmuo, sąrašas pateikiamas I priede. Šis dokumentas gali būti laikomas ES lygmens bendrais logopedų rengimo standartais, kuriuos kiekvienas logopedas norintis dirbti praktikoje turėtų atitikti. Šis dokumentas taip pat yra gairės baziniam logopedų rengimui, t.y. visoms logopedijos studijų programoms Europoje.

7.5.4. Atitiktis: sąsajos su praktika, tikslais ir ateities perspektyvomis. Nors logopedas ir įgyja būtinas kompetencijas, yra pripažįstamas kvalifikuotu specialistu, galinčiu savarankiškai dirbti, tačiau svarbu, kad mokymasis visą gyvenimą ir profesinė raida išliktų svarbiu tolimesnės logopedo praktikos komponentu (pradžioje, logopedo profesinis tobulėjimas gali būti siejamas su mentoriaus parama darbo vietoje). Logopedo profesija – tai dinamiška profesija. Siekdamas atitikti praktikos reikalavimus, logopedas privalo derintis prie kintančių visuomenės poreikių, taikyti naujas mokslines žinias, naudotis įvairiomis technologijomis praktikoje bei siekti nuolatinio profesinio tobulėjimo. Esminių kompetencijų įgijimas neturėtų būti suprantamas, kaip baigtinis procesas. Šios kompetencijos turi būti nuolat peržiūrimos ir plėtojamos dėl logopedijos, kaip profesijos ir mokslo, raidos.